

Dr. Ali Nihad Tarlan

MECMUALAR ARASINDA

Hususî kütüphanemize ait olup on yedinci asır şairlerinin eserlerini ihtiva eden bir mecmuanın sonunda tesadüf ettiğimiz bu risale, tenkid ve mizah çerçevesi içinde bize o devrin iç yüzünü göstermektedir. Maalesef risalenin ismi yoktur. Ancak vakıat, tahkikat, tarifat, mücerrebat, meşurat, me'küât, meşrubat, mekruhat, menhiyat nam-ları altında dokuz kısma ayrılmıştır. Âli Beyin meşhur «Lehcet-ül-ha-kayık» adlı eserinin ilk nümunesi sayılabilecek bir değerde bulunan bu risale acaba daha büyük bir eserin bir parçası mıdır? «Dünya» kelimesi ile başladığına göre bu ihtimal zayıftır. Biz risalenin tam olduğuna kaniiz. Hususî kütüphanelerinde bu vadide yazılmış eserlere rastlayanlar, bizi irşad etmek lûtfunda bulunurlarsa kültür tarihimize değerli hizmette bulunmuş olurlar.

Risalemiz bir lûgat şeklindedir. İzah edilecek kelime arapça olsun olmasın bir kaç müstesna her kelimenin başında (el) harfi tarifi vardır. Biz bunları ayrı olarak gösterdik.

— 1 —

Vakı'ât

- El-Dünyâ : Kârbân-sarây
- El-Ekâlîm : Hocerât
- El-Krbân : Maḥlûkât
- El-Memlket-i Rûm : Tekye-gâh
- El-İstanbul : Şâh-nişîn
- El-Sarây-i Sultân : Cennet-mişâl
- El-Deñiz : Cehennem
- El-Üsküdar : A'raf
- El-Gemi : Şıraḥ köprüsü
- El-Parama : Kırlangıç yuvası
- El-İskele : Haşır neşir yeri

El-Emîn : Münkir ve Nekîr

El-Kapan : Mizân

El-Şorucu : 'Azrâ'il

El-Topçu : İsrâfil

El-Dilekçi : Şefâ'atçi

El-Zindân : Tamu

El-Zindancı : Zebânî

— 2 —

Tahkîkât

El-Kazancılar pazarı : Kavara yeri

El-Taht-el-Kal'a : Levendler slâmlığı

El-Bezastan [*] : Hayâl feneri

El-Hammâm : Güreşçiler tekyesi

El-Pehlevân : Dellâk

El-Hamamcı : Akçe devşüren

El-Akçe : Can kurtaran

El-Fülûri : Kuvvet-ül kalb

— 3 —

Ta'rifât

El-'Imâret : Çift bozan yeri

El-Dâr-üş-şifâ : Dâr-ül-fenâ

El-Medrese : Dâr-ün-nifâk

El-Tetümme : Acemi hocalar odaları

El-Halâ : Fikir yeri

El-Ders-hâne : Lâf-hane

El-Noçtacı : Müderris cāsüsü

El-Müdderis : Lâfçı

El-Mütevellî : Muhtâcün ileyh

El-Vekîl-i-harc : Müşârün ileyh

El-Nakîb : Veliyyünnî'me

El-'Ulûfe : Nizâcî, lâfzî

El-Nifâk : Dânişmend eglencesi

El-Hod-pesend : Köle dânişmendi

El-Sûhte : Kuzgun

[*] Bedestan

- El-Ğuzğun yuvası : Tahfifeleri
El-Leylîyye : Dölbendleri
El-Yaşsı : Mücevvezeleri
El-Başsı : Arağıyeleri
El-Uzun : Yeñleri
El-Süpürge : Etekleri
El-البصرة : Hışırları
El-Burunsuz : İbrikleri
El-Nā-merbūf : Cüz'leri
El-Nā-ma'kül : Fikirleri
El-Ğarış muruş : Haberleri
El-Avurd savurd : Sözleri
El Muhyiddin El-Muşliħüddin : Adları
El Tuman : Ol ki dānişmendde olmaz
El-Mestür : Alınları
El Müsāfir : Cer semāyesi
El-Ğayā ve El-temyiz : Ol ki dānişmendde olmaya
El-Ğayā-ü Yemnā^currızık الحياء عنم الرزق : Cer fetvāsi
El-Rıķ^{ca} : Cer havālesi
El Kesmez : Kalemtırāşları
İki dilli, İçi kovuk, Uzun arık, Başsı yarık Götü delik : Kalemli
El-Ğalız : Mürekkepleri
El-Lāğv : Liķaları
El-Zarf : Divitleri
El-Nā-temām : Kitabları
El-Vā^ciz : Şöfiler düşmāni

Mücerrebāt

- El-Manşib : Cān
El-Manşüb : Canlı
El-Ğā^czi^c asker : Cān alıcı
El-Ma^czül : Meyyit-i müteħarrik
El-Mülāzim : Cān çekişici
El-Ğādī : Rüşvet-hār
El-Rüşvet : İş bitüren
El-miķnātiş : Ķādı nişāni

- El-Muḥzır : Söz kesen
El-[‘]Ases : Seg
El-Su başı : Uluları
El-Muḥtesib : Bāzār ḥarāmisi
El-Ça vuş : Huzūr uçuran
El-Sipāhī : Korķak
El-İç oğları : Melā’iket-ül-muķarrebīn
El-Saķallısı : Ol ki dergāhdan sürüle
El-Kelb : Kapucu
El-Mu[‘]allēm : Kapucu başı
El-Ađa : Şorbacı
El-Kethudā : Māni[‘]-ul-ḥayr
El-Tavāşī : Deve kuşu
El-A[‘]rāf : Onun yeri
El-Şatırenc : Mesġalet-ül-baḥḥālīn
El-Yüzük : El degirmeni
El-Zıhgır : Yuķarı taşı
El-Müşteḥā : Zīnetlü maḥbūb
El-Şolaķ : Gerekdir
El-Yeñıçeri : Şıgırcık
El-Yeñıçeri ağası : Şıgırcık şuyu getiren
El-Şıgırcık şuyu : [‘]Ulūfeleri
El-Kendi gelen : Lāķabları
El-[‘]Azab : Haşerāt-ül-arż
El-Çakır : Bıcaķ kuyruķlı
El-Ḥarbe : Burunları
El-Ķalkān : Ķanatları
El-Kedi : Şıçan otu
El-Şıçan : Kilerci
El-[‘]Ankebūt : Cānbāz
El-Siñek : [‘]Ārsız
El-Kehle : Kehil
El-Pire : Çāpük
El-Keyk ve El-Peyk : Elfāz-ı müterādife
El-Mücerred : Diri
El-Evli : Ölü
Şāḥib-devlet : Oldur ki [‘]avreti ola
Ahıret ḥātūnu : Oldur ki āḥirete gide

- El-^cAvret : Zahmet
El-Talāk : (silinmiş olduğu için okunamamıştır)
El-^cHışım : Hāşım
El-Bikr : اصله بالفارسی Bī kīr
El-^cKız : Bir erin emāneti
El-Kābin : Buğağı
El-Bağışlamak : Anahtarı
El-Cehiz : Ağ
El-Av el şikār : Güveyi
Umūr-u ğayr-i mütēnāhiye : ^cAvretin maṭlūbu
El-Begenmemek : Huyu
El-Muḥīṭ : Evi
Teklīf-i mā lā yuṭāq : Dügüne okumak
El-Tavḳ-ı lā^cnet : Evlenmek
El-^cKarı : Şeyṭān
El-Yenge : Pezeveng
El-Şağdıç : Bekçi

Meşhūrāt

- El-^cĀkıl : Mecnūn
El-Mecnūn : ^cĀkıl
El-^cArab : Seyyidī
El-^cAcem : Baba
(Diğer) El-^cAcem : Fenere şıçdı
El Rūmī : Türk
El Hind : Micmere-gerdān
El-^cHāc : Yalancı
El Yalancı : Yı^cancı
El-^cDerzī : Uğru
El-Müneccim : Felek-zede
El-Falci : Mişluhu
El-Şā^cir : Arık
El-^cAlemdār : آله خط
El-Saḳā : Aksak
El-Dülger : Ev yıkan
El-Mahalle baḳḳālī : Boğaz kesen
El-^cHurde-üñüş : Dört gözlü
El-Aşcı : Çirkin

ve El Baŷcı : Kardeřler
ve El-İřkenbeci : Murdār
El-Ŷazancı ve El-Demirci : şağır
El-şağır : şığır
El-Ŷařřāb : Cellād
El-Ķingene : Cihān yūzū karası
El-Boyaēi ve El-Ŷazancı ve El-Ŷalaycı : Hışım Ŷavım
ve El-Tabīb ; 'Azrā'il ırğadları
El-Toęancı : YelŶovan
El-Mu'allim : Yavrulu tavuę

Me'kūlat

El-Cū' : Ramażān gūnū
El-İmtilā : Ramażān gecesi
Ferec ba'd-el-řidde : Ramażān bayramı
El-Baęlavā : Ramażān teberrūkū ve bereketi
El-Hardalı : Ramażān çavuşu
El-Hardal : Ol ki yedūęūnū burnuñdan getüre
El-Sirke : Ol ki yedūęūñ vaęit gözūñ yumdura aęzuñ açıra
El-Turp : Mi'de çavuşu
El-Pastırma : Sağız
El-Sağız : Avurd ağrıdan
El-Yufęa : Loęma destimāli
El-Köfter : Pālūde pastırması
El-Pālūde : Çapar ulaęı
El-řorba : Yavuz yūęrūk
El-Ŷařık : Ŷamçı
El-Börek : Ekmek ile řoęan
Ŷıymaluca börek : Ŷayd-ı iętirazī
El-Acı : Kefe yağı
El-Tatlu : Aylık sirke
El-Muşmula : Ayva çürüęü
El-Üvez : Muşmula Ŷarındaşı
El-İncir : Balluca hařhāř
Tesbih-ül-ākilīn : Dizilmiş incir
Tütünsüz helvā : Ŷavun
El-Ucuz : Gelibolu reęeli

El-Bahalı : Deñiz şuyu
El-Sarımsak : Şoyulmuş kestane

— 7 —

Meşrübāt

El-Meyhāne : Beyt-ül-ḥarām
El-Sucu : Adam kudurtan
El-Fuçu : -ı ebdān
El-Yatık : Şaru kadī
El-İbriķ : Muḥziri
El-Sofra : Aķ dođan
El-Şākī : Doğancı başı
El-İçirmek : Uğurması
El-Dolu : Zehir
El-Çipil : Dolu kuşduran
El-Sarhoşluk : Maraz-ül-mevt
El-Mest : Meyyit
El-Vakıf : Kaftanı
El-Faķir : Gulāmbāre

— 8 —

Mekrübāt

El-Bozahāne : 'Avretler ḥamānı
El-Boza : Mi' de bozan
El-Muşluk : Boğaz kurutan
El-Afyon : كچك [1]
El-Afyon-nāk : Uyuz [2]
El-Cisset : Bāzāra giden [3]

— 9 —

Menhiyyāt

El-‘Aşķ : Maraz-ül-müflisīn
El-Ma‘şuk : Zālīm
El-‘Āşık : Mazlūm
El-Müşekkel : Kaftanı güzel

[1] Bu kelimenin ne manada kullanıldığı anlaşılamamıştır.

[2] Bundan sonraki madde tamamen silinmiştir.

[3] Manası anlaşılamamıştır.

- El-Matrûş : Mülâyim
El-Sakîl : Sakallu
El-Sakallu : Cevân-merg
El-Rakîb : Harf-i illet
Şâhib-ül-hayr : Gidi
El-Tecâhül : Şan'ati
El-Görmez : Gözleri
El-İşitmez : Kulakları
Şâhib-ül-hayrât ve el-Berekât : Oldur ki oğlu kıızı çok ola
El-Degşek : Sa'at şişesi
El-Nâşî : Engel
El-Engel : Tenbel
El-Tenbel : Depilecek
El-Mevt : Şoĥbet bozan
El-Münkîr ve el Nekîr : Degnekli 'ases oĥları
Neylersin : Su'alleri
Aķçe vermek : Cevâbları
El-Maĥmaşa : İnzâl vaķtı
El-İstiĥfâr : Dâfi'ül-kürüb
El-Tevb : Şâbün-ül-zünüb

استغفر الله عن جميع المناهى واتوب اليه